

HARF SHAKLLARINI O'RGATISHNING METODLARINI ISHLAB CHIQUISH

Sharopova Xolida Ilyos qizi

Toshkent gumanitar fanlar universiteti

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu tezisda harf shakllarini o'rgatishning metodlarini ishlab chiqish, harf shaklini o'qitishning tarixiy trayektoriyasi, uning rivojlanishini eslab qolishdan ko'proq qiziqarli bo'lishini ta'minlashda yordam beradigan yondashuvlar, harf shakllarini o'rgatishning zamonaviy usullari, ularning nazariy asoslari, ta'lim strategiyalari va amaliyotga ta'siri to'g'risida to'liq bayon etilgan.

Kalit so'zlar: harf shakllari, ta'lim strategiyalari, erta savodxonlik, savodxonlikni rivojlantirish, pedagogik amaliyotlar, ta'lim nazariyalari, texnologiya integratsiyasi, interaktiv dasturiy ta'minot.

Kirish:

Harflarni tanib olish va shakllantirish qobiliyati, bir qarashda oddiy vazifa bo'lib, bolaning savodxonlik sari sayohatiga asos bo'ladi. Biroq, harf shakllarini o'rgatish uchun qo'llaniladigan usullar vaqt o'tishi bilan sezilarli darajada rivojlandi, bu ta'lim nazariyalaridagi o'zgarishlarni va bolalarning qanday o'rganishi haqidagi rivojlanayotgan tushunchani aks ettiradi. Harf shaklini o'qitishning dastlabki usullari, birinchi navbatda, takroriy mashqlar va mashqlar orqali eslab qolishga qaratilgan. Kartochkalar, alifbo jadvallari va kuzatuv varaqlari o'quv manzarasida ustunlik qildi. Bixevioristik nazariyaga asoslangan bu yondashuv, takroriy ta'sir qilish avtomatik o'rganishga olib keladi degan taxmin bilan ogohlantiruvchi-javob uyushmalariga urg'u berdi. Oddiy va tushunarli bo'lsa-da, bu usul ko'pincha ishtirok etishdan mahrum bo'lib, harflarni tanib olish va shakllantirish bilan bog'liq murakkab kognitiv jarayonlarni hisobga olmadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

20-asrning o'rtalarida yanada jozibali va ko'p hissiy yondashuvlarga sezilarli siljish guvohi bo'ldi. Jan Piaget va Lev Vygotskiy tomonidan qo'llab-quvvatlangan konstruktivistik nazariyaning yuksalishi faol o'rganish va bolalarning atrof-muhit bilan o'zaro ta'siri orqali o'z tushunchalarini shakllantirish muhimligini ta'kidladi.

Bu loydan harflarni yasash, ularni qumda izlash yoki bloklar bilan harflar qurish kabi amaliy mashg'ulotlarni qabul qilishga olib keldi. Ko'p his-tuyg'ularni jalb qiladigan bu harakatlar harf shakllarini chuqurroq va mazmunli tushunishga yordam berdi.

Bundan tashqari, tilni o'rganishda kontekst va ma'noning muhimligini ta'kidlagan butun til harakati bolalarni real hayotiy vaziyatlar, favqulodda yozish va hikoyalar yaratish orqali tilni o'rganishga undadi. Ushbu yondashuv harflardan mazmunli kontekstlarda foydalanishni ta'kidlab, o'rganish uchun yanada ichki motivatsiyani kuchaytirdi.

Xat shaklidagi ko'rsatmalarga zamonaviy yondashuvlar inklyuzivlik, qiziqarli kontent va rivojlanishga mos keladigan amaliyotlarga sodiqlik bilan tavsiflanadi. Universal Design for Learning tamoyillari o'qituvchilarga barcha o'quvchilarning qobiliyatlari yoki o'rganish uslublaridan qat'i nazar, o'quv materiallaridan foydalanishlari va ular bilan shug'ullanishlarini ta'minlashga yordam beradi. Bu maktub shakllarini turli yo'llar bilan taqdim etish, tushunishni namoyish qilish uchun moslashuvchan variantlarni taqdim etish va qiziqish va qiziqish uyg'otadigan qiziqarli tarkibni o'z ichiga oladi.

Natijalar:

Texnologiya integratsiyasi harf shaklidagi ko'rsatmalarni o'zgartirishda ham muhim rol o'ynadi. Interfaol dasturiy ta'minot, ilovalar va o'yinlar bolalarga harflarni aniqlash va shakllantirishni mashq qilishning qiziqarli usullarini taklif qiladi, bu esa o'rganishni qiziqarli va samarali qiladi. Harf shaklidagi ko'rsatmalarning evolyutsiyasi eslab qolishdan tortib, qiziqarli, ko'p hissiy va rivojlanish uchun mos usullargacha bo'lgan sayohatni aks ettiradi. Ushbu tamoyillarni qabul qilish va joriy tadqiqotlar va ilg'or tajribalar haqida xabardor bo'lish orqali o'qituvchilar yosh o'quvchilar uchun yanada samarali va ta'sirli o'rganish sayohatini yaratishi mumkin, bu esa savodxonlik muvaffaqiyatiga yo'l ochib beradi. Harf shaklidagi ta'limning tarixiy evolyutsiyasini va uni asoslaydigan nazariy asoslarni tushunish o'qituvchilarga barcha bolalar ishonchli va muvaffaqiyatli o'quvchi va yozuvchi bo'lishlari uchun zarur bo'lgan vositalar va imkoniyatlardan foydalanishlarini ta'minlashga imkon beradi.

Savodxonlik akademik muvaffaqiyat va umrbod ta'lim olishning muhim tarkibiy qismidir. Harflarni tanib olish va shakllantirish ko'nikmalarini rivojlantirish o'qish va yozish malakasining oldingi qismidir. O'qituvchilar ushbu ko'nikmalarni

o'rgatishning samarali strategiyalarini qidirar ekan, turli xil o'rganish uslublari va kontekstlariga mos keladigan turli xil metodologiyalarni o'rganish juda muhimdir.

Muhokama:

Savod o'rgatishda texnologiyaning kiritilishi an'anaviy o'qitish usullarini o'zgartirdi. Ta'lim ilovalari va interaktiv dasturiy ta'minot xat shakllarini mashq qilish uchun qiziqarli platformalarni taqdim etadi. Xetti (2009) tomonidan o'tkazilgan tahlilga ko'ra, texnologiya samarali qo'llanilganda o'quvchilarning faolligini oshirishi va ta'lim natijalarini yaxshilashi mumkin. Raqamli vositalar o'quvchilarga o'z sur'atlarida o'sishga imkon beruvchi shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasini taklif etadi. Tezkor fikr-mulohazalar va o'yinlashtirilgan o'quv muhiti kabi xususiyatlar talabalarni rag'batlantirishi va harflarni aniqlash ko'nikmalarini mustahkamlashi mumkin.

To'g'ridan-to'g'ri o'qitish tuzilgan darslar orqali harf shakllarini aniq o'rgatishni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv mahorat uchun juda muhim bo'lgan takrorlash va amaliyotga urg'u beradi. Ba'zi o'quvchilar uchun samarali bo'lsa-da, turli xil ehtiyojlarni qondirish uchun to'g'ridan-to'g'ri o'qitishni boshqa usullar bilan muvozanatlash juda muhimdir. Ijtimoiy-madaniy nazariya o'rganishda ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va madaniy kontekstlarning rolini ta'kidlaydi. Alifbo kitoblarini yaratishga qaratilgan guruh loyihalari kabi hamkorlikdagi faoliyatlar tengdoshlarning o'zaro ta'siri orqali harflar bilimni mustahkamlash bilan birga ijtimoiy ko'nikmalarni oshirishi mumkin.

Xulosa:

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash mumkinki, harf shakllarini o'rgatish usullari yillar davomida sezilarli darajada rivojlanib, ta'lim tadqiqotlaridagi yutuqlarni va turli xil o'rganish ehtiyojlarini tushunishni aks ettiradi. Fonikaga asoslangan ta'limdan tortib texnologiya integratsiyasigacha bo'lgan turli yondashuvlarni integratsiyalash orqali o'qituvchilar barcha talabalarga o'qish va yozishning muhim ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradigan boy savodxonlik o'quv dasturini yaratishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Y.Y.Azimov, R.A.Qo'ldoshev. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari. Buxoro, 2020.
2. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: Noshir, 2009.

3. Yunusov Q. Ona tili o‘qitish metodikasi. Ma’ruza matnlari. – Andijon, 2004.
4. G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Mamatova G., Boqiyeva H. Husnixat va uni o‘qitish metodikasi. –T.: TDPU, 2009.

